ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: การค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน (ไทย-ลาว)

สุภาภรณ์ พวงชมภู[1]

การค้าชายแดนเป็นรูปแบบหนึ่งของการค้าระหว่างประเทศที่มีการดำเนินมานานแล้ว ซึ่งมีลักษณะแบบง่ายๆ ส่วนใหญ่เป็นการค้าขายกันในระดับชาวบ้าน และเริ่มมีความสำคัญและคึกคักมากขึ้นเมื่อประเทศลาว พม่า และกัมพูชา หันมาเปลี่ยนแปลงนโยบายเศรษฐกิจมาสู่ระบบตลาดเสรี และเปิดการค้าขายกับต่างชาติมากขึ้น การค้าชายแดนมีบทบาทสำคัญที่ช่วยกระชับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านให้มากยิ่งขึ้นและมีความสำคัญต่อการแข่งขันของสินค้าไทยในตลาดประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากมีต้นทุน ค่าขนส่งต่ำกว่าประเทศคู่แข่งอื่นๆ ในปัจจุบันการค้าชายแดนมีความสำคัญเพิ่มมากยิ่งขึ้นเมื่อมีการพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคเส้นทางสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างภูมิภาค หรือ ระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (GMS Economic Corridors)

โดยเฉพาะ East-West Economic Corridor (พื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก) เป็นเส้นทางเชื่อมโยงประเทศพม่า-ไทย-ลาว-เวียดนาม

ปัจจุบันประเทศไทยได้ทำการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านได้แก่มาเลเซีย เมียนมาร์ ลาว และกัมพูชาและมีช่องทางค้าขายตามแนวชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านประมาณ 89 จุด (รวมจุดผ่านแดนถาวร จุดผ่านแดนชั่วคราวและจุดผ่อนปรน) โดยมูลค่าการค้าชายแดนไทยกับลาวในช่วงปี 2552-2555 มีการเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องประมาณร้อยละ 25.85% แต่มูลค่าการค้าชายแดนกับมาเลเซียมีมูลค่าสูงที่สุด (Figure 1 and 2)

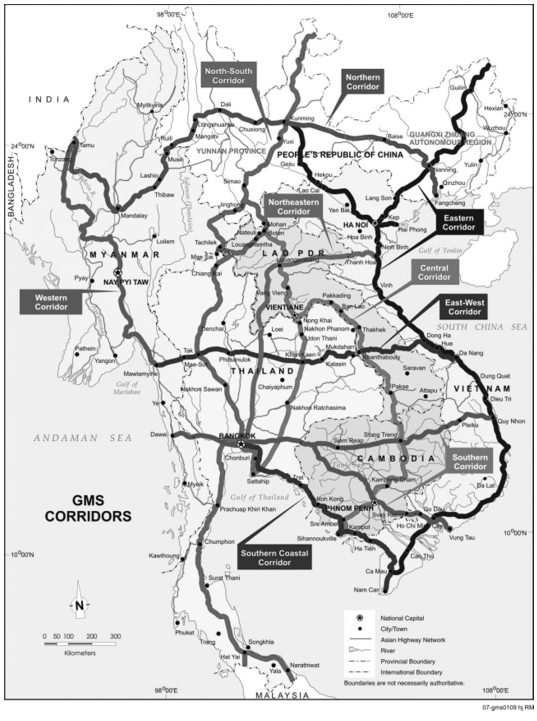

Figure 1 Greater Mekong Subregion Economic Corridors

Source: Greater Mekong Subregion Study Center

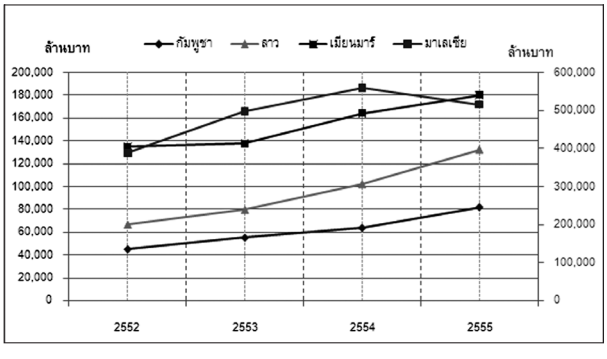

Figure 2 Border Trade Value of Thailand and Neighbor Country

Source: Department of Foreign Trade, Ministry of Commerce

[1] ภาควิชาเศรษฐศาสตร์การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์

ทิศทางการค้าชายแดนไทยกับ สปป.ลาว และประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ภาวะการค้าชายแดนไทย-ลาว ทางด้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีทิศทางการขยายตัวเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะ 3 จังหวัดได้แก่ จังหวัดนครพนม มุกดาหาร และหนองคาย ซึ่งด่านศุลกากรจังหวัดหนองคาย มีมูลค่าการค้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 22.79 ด่านศุลกากรจังหวัดมุกดาหาร มี มูลค่าการค้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 23.73 และด่านศุลกากรจังหวัดนครพนมมีมูลค่าการค้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 23.54 ในปี 2554 (กรมการค้าต่างประเทศ, 2556) และจังหวัดหนองคายที่มีปริมาณการค้าชายแดนกับสปป.ลาว สูงที่สุดในภาคอีสาน เนื่องจากมีด่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว เป็นเส้นทางขนส่งสินค้าที่สำคัญระหว่างประเทศซึ่งจะนำสินค้าจากไทยเพื่อส่งต่อไปยังแขวงต่างๆ รวมทั้งส่งผ่านไปยังประเทศเวียดนามและจีน นอกจากนี้ยังมีด่านท่าเสด็จที่เน้นให้บริการขนส่งผู้โดยสารและสินค้าที่เป็นของใช้ส่วนตัว และเพื่อการค้าเล็กๆ น้อยๆ รวมทั้งมีด่านบึงกาฬซึ่งใช้เป็นจุดส่งออกสินค้าไปยังแขวงบลิคำไซ ในปัจจุบันการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวชายแดนไทย-ลาวที่สำคัญคือ Contract farming ซึ่งอยู่ภายใต้กรอบ AMEC (Ayeyawady-Cho Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy) โดยให้เอกชนเช่าพื้นที่จากสปป.ลาวและขอสัมปทานที่ดินเพื่อการปลูก ได้แก่ Birla-Lao Company (Indian) พื้นที่สัมปทานประมาณ 41,000 ha สำหรับปลูกยูคาลิปตัส Mitr Lao Sugar Company (Thai) พื้นที่สัมปทานประมาณ 10,000 ha สำหรับปลูกอ้อย Savan Sugar Company พื้นที่สัมปทานประมาณ 12,000 ha สำหรับปลูกอ้อย และ Lao-Thai Hua Company พื้นที่สัมปทานประมาณ10,000 ha สำหรับปลูกยางพารา โดยทางสปป.ลาวมีนโยบายสอดคล้อง Contract farming คือ 2+3 ซึ่ง 2 คือ ที่ดิน แรงงานจากเกษตรกร และ 3 คือ ทุน วิชาการและเทคโนโลยี สัญญารับซื้อจากบริษัทเอกชน การลงทุนในเกษตรแบบมีพันธะสัญญา (Contract Farming) ในลาวได้เริ่มดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมตั้งแต่ปี พ.ศ.2549-2552 โดยมีการกำหนดแผนการดำเนินงานร่วมกับประเทศไทยในเขตพื้นที่เป้าหมายแขวงคำม่วงและแขวงสะหวันนะเขต และในปี พ.ศ.2550 ได้เริ่มดำเนินกิจกรรมความร่วมมือในหลากหลายรูปแบบตามนโยบายความร่วมมือที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนทางการเกษตรแบบมีพันธะสัญญาในการปลูกอ้อยในแขวงสะหวันนะเขตของสปป.ลาวที่ได้ปรากฏตัวขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งบริษัทผลิตน้ำตาลจากประเทศไทยเข้ามาใช้พื้นที่จากการได้รับสัมปทานในการปลูกอ้อยและก่อสร้างโรงงานผลิตน้ำตาลจากรัฐบาล สปป.ลาว ตั้งแต่ปี 2549 บนพื้นที่ 62,500 ไร่ เป็นเวลา 40 ปี และสามารถต่ออายุสัมปทานได้อีก 20 ปี และมีโครงการมิตรลาวขึ้นที่จังหวัดสะหวันนะเขต โดยเริ่มในปี 2548 ซึ่งเริ่มแรกบริษัทมิตรลาวได้รับสัมปทานที่ดินใน สปป.ลาว จำนวน 104 เฮกตาร์ ต่อมาในปี 2549 ได้รับสัมปทานจาก สปป.ลาว เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 10,000 เฮกตาร์ เพื่อปลูกอ้อย ในปี 2550 (สุภาภรณ์ พวงชมพู และคณะ, 2555)

นอกจากนี้การพัฒนาแนวพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจในการค้าชายแดนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีส่วนผลักดันให้การค้าชายแดนในพื้นที่ดังกล่าวมีความสำคัญอย่างมาก เพราะช่วยส่งเสริมการขยายตัวด้านอุตสาหกรรม การเกษตร การค้า การลงทุนและบริการ รวมถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งเสริมกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยระเบียงแนวเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่น้ำโขงเป็นเส้นทางสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคซึ่งประกอบด้วย 6 ประเทศลุ่มแม่น้ำโขงคือไทย พม่าลาวจีน (ยูนนานและกวางสี) เวียดนามและกัมพูชาได้กำหนดแนวพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจซึ่งประกอบด้วย แนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC) เชื่อมโยงพม่า-ไทย-ลาว-เวียดนาม แนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor: NSEC) เชื่อมโยง

จีน-พม่า/ลาว-ไทย และจีน-เวียดนาม (คุนหมิง-ฮานอย-ไฮฟอง) และแนวพื้นที่เศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor: SEC) เชื่อมโยงไทย-กัมพูชา-เวียดนาม และแนวระเบียงทางเศรษฐกิจตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ซึ่งมีสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 1 สามารถเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้านทางตอนบนซึ่งได้แก่ สปป.ลาว เวียดนามตอนบน และจีนตอนใต้ ในจังหวัดมุกดาหารอยู่ตามแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East West Economic Corridor: EWEC) เป็นประตูสู่อินโดจีนโดยมีสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 2 เชื่อมโยงกับแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว และเส้นทาง R 9 ที่เป็นเส้นทางเชื่อมโยงระบบโลจิสติกส์ของด้านทะเลจีนใต้และทะเลอันดามัน ส่วนจังหวัดนครพนมอยู่ในแนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North Southern Economic Corridor : NSEC) และแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC) และมีสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 3 (นครพนม-คำม่วน)

Figure 3: Lao sugarcane farmer

Figure 4: Village in Lao

การค้าชายแดนในอนาคตอันใกล้จะมีแนวโน้มการเติบโตมากยิ่งขึ้นทั้งในและนอกแนวเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจอนุภาคลุ่มน้ำโขงจากประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ที่เป็นการรวมตัวของชาติในอาเซียน 10 ประเทศ ได้แก่ ไทย พม่า ลาว เวียดนาม มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ กัมพูชา บรูไน เพื่อให้มีประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และมีความมั่นคง รวมถึงสามารถแข่งขันกับภูมิภาคอื่นๆ ได้ ซึ่งวัตถุประสงค์จะอยู่ภายใต้ AEC Blueprint และภายใต้ AEC จะช่วยขยายการค้าชายแดนทำให้มีปริมาณการขนส่งและกิจกรรมเศรษฐกิจที่เกี่ยวเนื่องด้านอื่นเพิ่มมากขึ้นด้วย เช่น ธุรกิจ โลจิสติกส์ ที่เน้นเรื่องคลังสินค้าเกษตรอย่างไซโลหรือห้องเย็น และยังเป็นโอกาสที่สินค้าไทยที่ส่งออกตามแนวชายแดนมีมูลค่าสูงขึ้นและขยายการส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้านในประเทศกัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม รวมทั้งเปิดโอกาสการลงทุนตามแนวชายแดนเพิ่มมากขึ้นสำหรับนักธุรกิจไทย

เอกสารอ้างอิง

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2556). สถิติการค้าชายแดน. แหล่งข้อมูล : http://www.dft.go.th. ค้นเมื่อ กรกฎาคม 2556.

เรวดี แก้วมณี. (2556). แนวโน้มการค้าสดใส โอกาสของภาคอุตสาหกรรมภายใต้ยุค่าเงินบาทผันผวน. แหล่งข้อมูล : http://www.oie.go.th. ค้นเมื่อ สิงหาคม 2556.

สุภาภรณ์ พวงชมภูและคณะ. (2555). โครงการวิจัยเรื่องระบบการเกษตรแบบมีพันธะสัญญาการปลูกอ้อยในแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาชนลาว. ชุดโครงการ “การผลิตข้ามแดน (Trans-Boundary Production) : กรณีไทย-ลาว, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). อนาคตการค้าชายแดน หลัง AEC. แหล่งข้อมูล: http://www.nesdb.go.th. ค้นเมื่อ กรกฎาคม 2556.

ศูนย์ศึกษาอนุภาคลุ่มน้ำโขง (2556). ระเบียงเศรษฐกิจอนุภาคลุ่มน้ำโขง. แหล่งข้อมูล : http://www.npu.ac.th/gms. ค้นเมื่อ กรกฎาคม 2556.